

Papa Pavao VI. kao znak vremena 2. vatikanskog koncila

fra Marko Plejić

Drugi vatikanski koncil¹ označio je prekretnicu u smjeru i djelovanju Katoličke Crkve u cijelom svijetu. Kako navode brojne reference, teolozi, mnogi stručnjaci iz raznih područja znanosti koji su na različite načine sudjelovali u radu koncila, koncil je u svom bogatom opusu zahvatio cjelokupnu revitalizaciju teološke misli i crkvenog života.

A srcu koncila stoje osobe pape Ivana XXIII. i pape Pavla VI. Dok je njegov prethodnik, papa Ivan XXIII., proglasio rad koncila i kratko bio na čelu Katoličke Crkve u vrijeme trajanja koncila, Pavao VI. je preuzeo „kormilo“ Kristove lađe u tim posebnim vremenima, nastavio s njegovim radom te ga uspješno priveo kraju usprkos opiranjima koja su tada dolazila iz redova klera, odnosno iz same Crkve. Opće stanje u Crkvi i u svijetu pokazalo je potrebu za sveobuhvatnim zahvatom u smislu djelovanja Katoličke Crkve te je krjepost razboritosti nalagala da se pojedini modeli u radu koji su bili prevladani zamijene novima koji će biti djelotvorniji. Papa Ivan XXIII. u svom djelovanju u Crkvi vodio se izrazom „aggiornamento“ koji podrazumijeva „posadašnjenje“ ili „posuvremenjivanje“ Crkve. Katolička Crkva mora ići ukorak s potrebama današnjeg doba, ali pritom

ne smije izgubiti vlastiti identitet i ono poslanje koje je dobila sakramentalnom milošću.² Identitet kršćana kao osobe je da ima temelj u Bogu koji se objavio; rođen je i živio, bio je mučen, umro i uskrsnuo. Naš Bog nije neki apstraktan lik, on je onaj koji je živio kao čovjek i stvarno djelovao. Kao što je i utjelovljeni Bog, Isus Krist, živio u obiteljskoj zajednici, tako smo i mi pozvani živjeti zajedno. Zajedništvo postaje trajni imperativ kršćanskog života te u onoj mjeri koliko se istinski drugima dajemo, toliko zapravo vrijedimo kao osobe. Kršćanstvo se živi u zajednici i oštro se protivi svakom egoizmu i individualizmu te tim zlima današnjice stavlja nasuprot kršćansko milosrđe i ljubav kao trajne vrijednosti. U tom duhu papa Pavao VI. u enciklici „Ecclesiam suam – Crkvu svoju“ piše episkopatu, kleru, vjernicima cijele Crkve te svim ljudima dobre volje. U tom dokumentu papa nam daje programske odrednice za djelovanje, odnosno smjernice kojim putevima Katolička Crkva treba izvršavati svoju zadaću u naše doba.

Drugi vatikanski koncil po zalaganju dvojice koncilskih poglavara ostavio nam je u nasljeđe mnoge vrednote koje baštinitimo na području kršćanske antropologije. Ovdje nabrajam sljedeće: dostojanstvo ljudske osobe, prava koja neotuđivo pripadaju čovjeku kao osobi, suverenitet i subjektivitet ljudske osobe po mjeri Isusa Krista.³ U mnoštvu ideoloških matrica koje

² Usp. PAPA PAVAO VI., *Ecclesiam suam – Crkvu svoju*, Enciklika o putovima kojima Katolička Crkva treba izvršavati svoju zadaću u naše doba (6. VIII. 1964.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979., br. 54, str. 39

³ Usp. DRUGI Vatikanski koncil, *Gaudium et Spes – Radost i nada. Pastoralna konstitucija o crkvi u suvremenom svijetu*, (7.

nam se danas nameću u svakodnevnom životu kroz javni diskurs, pojedinačne razgovore, u sredstvima javnih priopćavanja, društvenim medijima i mrežama izgubio se iz vida čovjek kao vrhunac stvaranja, osoba koju je Bog stvorio na svoju sliku kako je zabilježeno u Knjizi Postanka. U kršćanstvu je osoba iznad zakona te Isus u tom smislu kaže kako nije čovjek radi subote, nego je subota radi čovjeka. Nakon razdoblja kozmocentričnosti u današnje vrijeme je aktualna antropocentričnost te je sve usmjereno prema dobru čovjeka kao osobe. Prema tome načelu u našem postupanju moramo se voditi zlatnim pravilom iz Svetog pisma koje kaže da sve što želimo da ljudi nama čine, činimo i mi njima. Ovo pravilo može biti zajednička točka s ljudima koji ne poznaju kršćanski nauk, ali u kojima postoji naravni zakon i osjećaj za dobro. Najveće blago kršćanstva koje nam je ostavio Isus Krist je uzdignuće ljubavi prema neprijatelju na razinu ljubavi prema blišnjemu. Ovog pravila nema ni u jednoj drugoj religiji te time postaje trajna snaga kršćanstva u iskoraku prema drugima i drugačijima. Time dobivamo zapovijed da nikoga ne isključujemo iz našeg života te svi ljudi postaju dionici Božjeg promisla spasenja. U svakom čovjeku moramo vidjeti Isusa Krista. Isus Krist, sin Božji, nije došao da mu služe, nego da služi. Kao jedini posrednik između Boga i ljudi istaknuo je služiteljsku dimenziju Crkve na Posljednjoj večeri i time nam dao primjer za nasljedovanje kao što nam kaže apostol Pavao u Prvoj poslanici Timoteju.

Dijaloška otvorenost je snažna koncilna odrednica. Ona ne znači da moramo zaniijekati svoj identitet, nego u duhu poštivanja moramo znati saslušati i osobe s kojima se možda i ne slažemo. U tom istom duhu moramo uvažiti njihovo mišljenje i stav

XII. 1965.), u: Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 22

te, svjesni vlastitog kršćanskog identiteta i crkvenog nauka koji nas obvezuje u našem djelovanju, moramo naći svojevrsan zajednički jezik s osobama koje ne razmišljaju kao i mi. Ova dijaloška odrednica može se u praksi promatrati kroz trostruki odnos: a) među kršćanima, b) međureligijski dijalog, c) dijalog među svim ljudima radi postizanja mira i suživota u svijetu. Ekumensko usmjerenje i međureligijski dijalog ostaju trajno usmjerenje Crkve. U tom smislu papa Pavao VI. ističe kako je svaki pojedinac, član Crkve, pozvan svakodnevno sebe preispitivati koliko zapravo radi na tome području.⁴ Koncil je dao snažno određenje da je svijet teološko mjesto te su u tom smislu Crkva i svijet u relaciji upućeni jedno na drugo. Crkva i svijet imaju paritetni odnos. Niti Crkva, niti svijet ne smiju monopolizirati Boga i istinu te

⁴ Usp. Usp. PAPA PAVAO VI., *Ecclesiam suam – Crkvu svoju*, Enciklika o putovima kojima Katolička Crkva treba izvršavati svoju zadaću u naše doba (6. VIII. 1964.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979., br. 54, str. 23.-24.

Kraljevstvo Božje. Kraljevstvo Božje pripada svakom čovjeka i svi smo pozvani na svetost po mjeri dara koje nam je Bog dao.

Korpus koncilskih tekstova sadrži pravo bogatstvo pisane riječi i među tim tekstovima svatko može pronaći za sebe nešto što ga specifično zanima i time obogatiti svoje vjersko znanje te proširiti horizonte u promišljanju svijeta oko nas. U korpus tekstova ubrajaju se četiri konstitucije, osam dekreta, te tri deklaracije.

Četiri konstitucije: Svjetlo naroda, Lumen gentium (LG); božanska objava, Dei Verbum (DV); sveta liturgija, Sacrosanctum Concilium (SC); Crkva u suvremenom svijetu, Gaudium et spes (GS)

Devet dekreta: Biskupi, Christus Dominus (CD); Prezbiteri, Presbyterorum ordinis (PO); Odgoj i izobrazba prezbitera, Optatum totius (OT); Redovnici/e, Perfectae caritatis (PC); Laici, Apostolicam actousitatem (AA); Misijaska djelatnost Crkve, Ad gentes

(AG); Ekumenizam, Unitatis reintegratio (UR); Istočne katoličke Crkve, Orientalium Ecclesiarum (OE); Sredstva društvenog priopćavanja, Inter mirifica (IM).

Tri deklaracije: Sloboda vjerovanja, Dignitatis humanae (DH); Odnos Crkve prema nekršćanskim religijama, Nostra aetate (NA); Kršćanski odgoj, Gravissimum educationis (GE).

Drugi vatikanski koncil predstavlja najbitniji događaj u Katoličkoj Crkvi prošloga stoljeća, a njegove reperkusije vidimo i danas. Papa Pavao VI. dao je veliki zamah ovom koncilu te je koncilskim djelovanjem posijana sjemena od kojih neke plodove već danas vidimo, a neke još uvijek iščekujemo. Zasiurno je potrebno puno molitve, sakramentalnog života i apostolata, ali i dijaloga, slušanja, razumijevanja i međusobnog uvažavanja da bi koncilski plodovi bili vidljivi znak u današnjem vremenu te mogli biti na korist svakom čovjeku.

Povijest ambona

fra Marko Pudar

Crkva kao „domus Ecclesiae“ je liturgijski prostor. Ona nije gledalište, nego prostor za vjernike koji, svaki u svojoj službi i ministerijalnoj ulozi, čine aktivne protagoniste ritualnog djelovanja, jer vrlo je važno sjetiti se onoga što nam donosi konstitucija II. vatikanskog sabora Sacrosanctum concilium o liturgijskom slavlju: „Svako liturgijsko slavlje kao djelo Krista svećenika i njegova Tijela koje je Crkva – u najizvršnijem smislu je sveto djelo.“¹ Ovdje ćemo se osvrnuti na jedan od ljudskih elemenata u organizaciji liturgijskog slavlja, a to je crkva kao građevina. Organizirana je tako da naglasi različite službe u liturgijskom slavlju. Crkvene građevine imaju dva osnovna dijela: prezbiterij² i lađa³. U starini su crkve imale i predvorje s narteksom koje je činilo skladnu arhitektonsku cjelinu s ostatkom crkve, npr. Eufrazijeva bazilika u Poreču. Danas ih neki također pokušavaju imitirati u suvremenom stilu. Osnovne točke u organizaciji prostora prezbiterija su oltar i ambon. To su dva dijela liturgijskoga namještaja bez kojih crkvena građevina ne bi imala smisao. U prezbiteriju se nalazi još jedan bitan element, a to je sedes.

¹ Konstitucija o svetoj liturgiji Sacrosanctum concilium, u: Druge vatikanski koncil. Dokumenti Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 7. (dalje: SC).

² Prezbiterij (crkveni latinski presbyterium < grčki προεβυτήριον: vijeće starješina).

1. Služba i zajednica prezbitera (svećenika); svećenstvo.
2. U crkvenoj arhitekturi svetište, povišeni prostor uz oltar ili iza oltara određen za svećenike (prezbitere). Naziva se i sanktuarij (latinski sanctuarium). Prezbiterij se nadovezuje na srednji brod, a od prostora za vjernike odijeljen je pregradom. Produžavanjem prezbiterija prema istoku razvija se kor. Na: prezbiterij. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 20. 5. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50278>>.

³ Glavni, uzdužni prostor za vjernike u kršćanskim bazilikama i drugim crkvama; brod. Na: lađa. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 20. 5. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=35073>>.

Ambon (od grčkoganabainw – ići gore, uspeti se) je u kršćanskoj arhitekturi povišeno mjesto u starokršćanskoj bazilici s kojega su se za vrijeme liturgije čitali biblijski tekstovi⁴ i držale propovijedi. Sastoji od mramorne ili kamene ovalne, kvadratne ili višekutne ograde s jedne strane otvorene, zatim postolja na kojem počiva i maloga stubišta kojim mu se prilazi (crkva sv. Klementa u Rimu, V. st.).⁵ Od jedanaestoga stoljeća pojavljuje se u crkvenom prostoru i propovjedaonica, a ona očito ima uzor u ambonu.

Prvi kršćani, vjerojatno pod utjecajem židovskoga⁶ bogoslužja, preuzimaju iz sinagogalnog kulta *bemu*, tj. povišeno mjesto u sinagogi s kojega su se čitali sveti tekstovi. Najstariji podatci nam svjedoče da je ambon bio jednostavan drveni podij. U 4. i 5. stoljeću u Rimu počinju se graditi monumentalni kamerni amboni čiji simbolizam uskrnuća sve više naglašava njihovo značenje. Urešavali su se raznim reljefima koji su simbolično prikazivali uskrnuće i dragocjenim porfirom, a u nekim bazilikama nalazi se ambon za navještaj Evanđelja te leđir za ostala čitanja. Tako imamo sačuvane ambone u crkvi San Clemente u Rimu iz 5. stoljeća te u Raveni gdje ih nalazimo više u različitim crkvama npr.

⁴ Sjeverna strana služila je za čitanje evanđelja, a južna za čitanje poslanica i starozavjetnih tekstova.

⁵ Usp. Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1979., str. 110.

⁶ Ambon svoje porijeklo razvija već iz židovskoga kulta. U starozavjetnim tekstovima imamo primjer Ezre koji je s drvenom podijom čitao narodu Zakon (Neh 3-12).